

MÜNİR ÖZKUL

İlker Mutlu

Zaten aktör dediğin nedir ki?.. Oynarken varızdır, yok olunca da sesimiz o boş kubbede, bir hoş sada (seda) olarak kalır... Olsa olsa eski program dergilerinde soluk birer hayal olur kalırız... Göroorum hepimiz gardroba koşmaya hazırlanıyorsunuz... Birazdan teatro bomboş kalacak... Ama teatro işte o zaman yaşamaya başlar... Çünkü Satenik'in bir şarkısı şu perdelerden birine takılı kalmıştır... Benim bir tiradım şu pervaza sinmiştir... Hiranuş'la Virjinya'nın bir diyalogu eski kostümlerin birinin yırtığına sığınmıştır... İşte bu hatıralar, o sessizlikte saklandıkları yerden çıkar, bir fısıltı halinde yine sahneye dökülürler... Artık kendimiz yoğuz... Seyircilerimiz de kalmadı... Ama repliklerimiz fısıldaşır dururlar sabaha kadar... Gün ağırır, temizleyiciler gelir, replikler yerlerine kaçıtır... Perde...

Münir Özkul'un Haldun Taner'in *Sersem Koca'nın Kurnaz Karısı* isimli oyununda seslendirdiği bu muhteşem tiradın Osmanlı döneminin meşhur tiyatrocularından **Tomas Fasulyeciyan**'a ait olduğu söylenir. **Tarık Buğra**'nın 1970'te yazdığı tarihi roman *İbiş'in Rüyası*, 1930'lu yıllarda İstanbul'da geleneksel tiyatro anlayışı ile oyunculuk yapmayı inatla sürdüren bir ortaoyuncunun çileli sanat hayatını ve fırtınalı aşkını anlatıyordu. Belki de İbiş'te **Buğra, Fasulyeciyan**'ı model almıştı. Yaşanan trajik olayları bir rüyaya benzeten, romandaki dönemde İbiş rolüyle ünlenmiş Nahit, nihayet uyanıyor ve gerçeklerle karşı karşıya kalıyordu.

Küçücük bir çocuktum TRT'de *İbiş'in Rüyası*'nı (**Sırrı Gültekin**, 1979) izlediğimde. Genelde komedi rollerini bildiğimiz, onlarla sevdiğimiz bir aktör olan **Özkul**'un dram yönünü görmek beni çok etkilemişti. Sonradan diziyi tekrar izlemek için arayıp durmuştum. Bugünlerde tek ümidim, TRT Arşiv'in bu diziyi de internete vermesi.

Çocukluğunuzun o saf, temiz dimağında kendi gerçeğinizi yaşarken, dünya sizin kafanızdakinden ibaret oluyor, başkası ne derse desin. Bu Yeşilçam'ın başarısı ebette, seyirci aktörleri oynadıkları rollerle kolayca özdeşleştirir, içine alır, aileden biri yapar. Ben de çocuk aklımla yıllarca, **Adile Naşit** ve **Münir Özkul**'u karı koca sanırdım. Gerçekten de Arzu Film, **Eğilmez**'in anlatı gücünün ve birbirinden özel senaristlerin, bugün Türkiye şartlarında bir araya getirmenin mümkün olmayacağı oyuncu kadrolarının sayesinde bizi farklı bir hipnozun içine atardı. Aile filmleri yapmak bir amaçtı firma için ve kullanılan kurgu çok da farklılık içermiyordu. **Hababam Sınıfı** serisi bile öyledir, bir aile filmi kalıbındadır: Kel Mahmut baba, Hafize Ana anne ve Hababam ekibi de çocuklardır. Bu durum açıkça vurgulanır filmlerde. Şimdi bugün o havayı yakalamak mümkün olmuyor. Denemeler oluyor belki, ama buharlaşıveriyor hemen. Bugün o güzel sanatçılardan geriye bir elin parmakları kadar kaldı ki onları da yeterince değerlendirebildiğimiz söylenemez. Onların en babalarından olan, halka mal olmuş filmlerinde de her zaman ailesini kanatları altına alıp, sarıp sarmalayan babayı canlandırmış **Münir Özkul** da gidiverdi işte...

Onu sadece bir komedyen olarak düşünmemek lazım. Yer aldığı komedilerde bile dozunda bir dram ile beslerdi oyununu. Arzu Film güldürülerinden önceki sanat hayatında ciddi rolleri de vardı. Örneğin, bugün kayıp bir film olan **Tuş / Bir Aşk Hikayesi** (**Şadan Kamil**, 1955), **Haldun Taner**'in bir öyküsünden çekilmişti ve güzel, tutkulu bir sevdayı anlatmaktaydı kaynaklara göre. Keza **Kalbimin Şarkısı** (**Lütfü Akad**, 1956) da sıkı bir melodramdı ve şansımıza bugün temiz bir kopyasına ulaşabiliyor.

15 Ağustos 1925 tarihinde İstanbul Bakırköy'de doğan **Özkul** küçük yaşlarda tiyatroya merak sardı. Bir paşa torunu için fazla içine kapanık bir çocuktü. Bu özelliğini yıllar sonra katıldığı televizyon programlarından görmek mümkün. Sahnelerde, beyazperdede devleşen oyuncu, birebir sohbette mahçuplaşıveriyor, heyecanlanıyordu. İstanbul Erkek Lisesi'nden mezun olduktan sonra İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde ve Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nde eğitimine devam etti. Mahçup çocukluğu ve gençliği boyunca kendini ancak karanlık sinema salonlarında ya da tiyatrodada buluyordu. **İsmail Dümbüllü** hayranlığı da o yıllarda başlamıştı. Oyunculuk hayatı için ilk ışığı oradan alacaktı.

Eğitiminin tamamlayan **Özkul**, Bakırköy'de bulunan Halkevi'nde oyunculuga adım attı. İlk amatör sahne deneyimlerini burada gerçekleştirdi ve İstanbul Devlet

Tiyatrosu'nda bir süre oynadıktan sonra Ankara Devlet Tiyatrosu'na, oradan Ses Tiyatrosu'na, ardından da özel bir tiyatro olan Küçük Sahne'ye geçti. Burada yeteneği **Muhsin Ertuğrul**'un gözünden kaçmayan **Özku**, birçok başarılı oyunda yer aldı.

Tiyatro sahnelerinden film setlerine geçişi 50'li yılların başına denk düşüyor. 1950'de sinemada ilk rolünü **Üçüncü Selim'in Gözdesi**'nde (**Vedat Ar**) alıyor. Türk sinemasına damgasını vuran önemli karakter oyuncularına arasına girmesini sağlayacak sinema serüveni böylece başlamış oluyor. Sonrası 220 film, 20 tiyatro oyunu ve 10 dizilik bir maraton. **Hababam Sınıfı**'nın (**Eğilmez**, 1974) Mahmut Hoca'sı, **Bizim Aile**'nin (**Engin Orbey**, 1975) Yaşar Usta'sı, Adile Naşit'in can eşi, Türk filmlerinin vazgeçilmez babacan adamı, **Münir Özku**.

Sinema '50lerde tıpkı şimdi olduğu gibi yabancı sinemanın etkisindeydi. **Burhan Felek** o dönem Lorel-Hardi benzeri bir ikili yaratma fikriyle **Edi ile Büdü**'yü yazıyor ve **Özku** beyazperdede bu ikiliye **Vasfi Rıza Zobu** ile birlikte can veriyor. 1952'de **Şadan Kamil**'in iki filmlik bir seri olarak gösterime sunduğu yapım, seyirci tarafından hayli tutuluyor.

İpek Film yapımlarıyla ilk yıllar hep komedi filmlerindeki mimikleriyle dikkat çekiyor **Özku**. Ancak asıl başarıyı 70'lere gelindiğinde Arzu Film yapımı filmleriyle yakalayacak, hangi rolde arandığını öğrenecekti. Arzu Film'le tanışıklığı, yapımevinin kuruluş yılıyla eşdeğer neredeyse. 1964'te faaliyete geçen firmanın daha yedinci filminde, **Senede Bir Gün**'de (**Eğilmez**, 1965) rol alıyor sanatçı ve bu, uzun bir birlikteliğin başlangıcı oluyor. **Fakir Kızı Leyla** filminde (**Orhan Aksoy**, 1969) evin kahyası olarak rol alıp, ilgiyi en çok üzerine çekmeyi başaran karakterdi. Bu filmde sonra defalarca bu kalıpta roller alacaktı. Sinemada çok seviyecek, nerede yufka yürekli bir babaya ihtiyaç duyulsa akla ilk o gelecekti. O, asla kötü adam rollerinde olmayacaktı.

Sinemada gittikçe popülerleştiği günlerde dahi tiyatrodan vazgeçmeyen **Özku**, 1960'ta kendi tiyatrosu olan Bulvar Tiyatrosu'nu kurmuştu. Yıllar sonra 1978'de yeniden Şehir Tiyatroları'na dönecek, 1983'te ise Dormen Tiyatrosu'nda 1961'de kendi tiyatrosunda sahnelediği ve ilgi gören oyun **Generalin Aşkı** ile tekrar sahnede olacaktı. 1968'de Altan Karındaş Topluluğu'nda sahnelenen **Kanlı Nigar** oyunundaki performansıyla İlhan İskender Armağanı'na layık görüldü. İşte ödül aldığı **Kanlı Nigar** oyununun asıl ödülünü de hayranı olduğu, ona oyunculuk hevesini aşıl原因an **İsmail Dümbüllü**'den aldı. 1968'de Arena Tiyatrosu'nda bu oyunun prömiyerinde ona da, oyuncululuğuna da hayran kalan **Dümbüllü** uzun

süredir aradığı çırağını bulduğunu anlamıştı. **Özku**'a “*Sen kitaplı tiyatrodan geliyor olsan da yerine göre Pişekar, yerine göre Kavuklu olmayı başardın. Kavuk senin hakkın.*” diyerek, **Kel Hasan**'dan devraldığı ve Türk Tiyatrosu'nun sembolü olan kavuğu ona devretti.

1980'de **Ferhan Şensoy**'un Ortaoyuncular Topluluğu'na katılan **Özku**, sahnelere vedasını da bu topluluk bünyesinde gerçekleştirecekti.

Hababam Sınıfı çekildiğinde, Özel Çamlıca Lisesi'nin Müdür Yardımcısı Mahmut Hoca rolüyle oyunculuğunu konuşturmuştu. Bu film bir anda ulaştığı seyirci başarısıyla devam bölümlerinin önünü açtı. Mahmut Hoca, yukarıda dediğim gibi, sert müdür karakterinin altında, aslında o kurumun babasıydı. Bu kimlik ona yapışacaktı. İyi ki de öyle oldu. Arzu Film'in aile hikayelerinde **Adile Naşit** ile unutulmaz bir çift oldular. Bugün (istisnalar bence zorlamadır) ekran karşısında kanaldan kanala zaplarken ne zaman bu filmlerden biri çıksa takılıp kalmaz mıyız? Az sonra gelecek espriyi bin kere duymuş olmamıza rağmen, yine de keyifli bir gülümsemeye bir kere daha izlemez miyiz? Bu nostalji eleştirilecek bir şey belki, belki bir hastalık, ama “bizi biz yapan amansız sevdâ” aynı zamanda. **Mavi Boncuk** (Eğilmez, 1974), **Gülen Gözler** (Eğilmez, 1977), **Neşeli Günler** (Orhan Aksoy, 1978), bizim gönül dağarcığımızdaki karakter galerisine nicelerini sokmuştur ki sökmek ne mümkün.

1972’de bu tür sıcak yapımlardan olan *Sev Kardeşim*’deki oyunculuğuyla Altın Portakal Film Festivali’nde En İyi Erkek Oyuncu Ödülü, 1977’de *Bizim Aile* filmindeki Yaşar Usta rolüyle Azerbaycan Film Festivali’nde özel ödül kazandı. Bu filmdeki Yaşar Usta tiradı unutulmazlarımız arasına girdi, inanılmaz sevildi. Gözleriyle oynuyordu **Özkul** ve bize onur ne demektir, insan şerefi için neler yapardı, yapmalıydı, bunları anlatıyor ve her sahnesiyle bizi gülmekten yerlere yatıran filmin ters köşesi oluyordu bu sahne.

Yaptığı dört evlilikten ancak sonuncusunda mutluluğu bulabildi sanatçı. 1986 yılında yarı yaşındaki Umman Hanım’a aşık oldu ve ölümüne kadar bir arada kaldılar.

2003’te demans teşhisi konan **Özkul**, evine kapandı. Hastalığı hafızasını günden güne sildi. Arkadaşlarının öldüğünü bile bilmedi. Hasta, yatalak bir **Münir Özkul** gelmiyor değil mi gözünüzün önüne? Hani *Hababam Sınıfı*’nda kalp krizi geçirip, hastaneye düşer. Hababam Sınıfı sahte diplomalarla ziyaretine gidip, mutlu eder hocalarını. Pencereden sokağa bakar ve yüzlerce öğrenciyi görür, ona tempo tutan. Ölüp gittiği şu anda bile, hasta yatağından doğrulup, o pencereden bize el sallayacak gibidir zihnimizde. **Adile Naşit**’le gerçek karı-koca oldukları yanılısaması gibi...

Ekrana, perdeye fazlasıyla yakışan, güzel bir oyuncu daha terk-i diyar etti. Hababam Sınıfı ekibi için de ilginç anlamlı bir durum bu. Adeta sıraya girdiler cennetin kapısında ve bir tören havasında düzgün adım, bekçinin kapıyı onlara açmasını bekliyorlardı...

